

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS**

Förskolepersonals perspektiv på språk- och kommunikationsfrämjande arbete i förskolan

SANNA JOHANSSON & SUSANNE SUNDKVIST

Akademien för utbildning, kultur och kommunikation
Pedagogik
Självständigt arbete – förskolepedagogiskt område
Grundnivå, 15 hp.

Handledare: Victor Kvarnhall

Examinator: Pernilla Sundqvist

Termin HT19

År 2019

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS**

Akademien för utbildning
kultur och kommunikation

SJÄLVSTÄNDIGT ARBETE
Kurskod PEA098   15 hp
Termin HT19   År 2019

SAMMANFATTNING

Sanna Johansson och Susanne Sundkvist

Förskolepersonals perspektiv på språk- och kommunikations främjande arbete i förskolan

Preschool staff's perspectives on language and communication promotion work in preschool

Årtal 2019

Antal sidor: 33

Denna studie handlar om förskolepersonals perspektiv på språk- och kommunikationsfrämjande arbete vilket även är studiens syfte att undersöka. Detta har undersökts genom kvalitativa intervjuer där tre olika yrkeskategorier har deltagit. Dessa är förskollärare, specialpedagoger och barnskötare. Sammanlagt har åtta personer intervjuats inför denna studie. Resultatet har analyserats utifrån ett sociokulturellt perspektiv för att försöka förstå och förklara förskolepersonalens perspektiv. Fyra övergripande perspektiv framkommer: Vikten av de vardagliga samtalen, att reflektera över text och bild, att arbeta med konkreta verktyg, att arbeta utifrån mindre bra förutsättningar. Slutsatsen är att barns språkutveckling utifrån förskolepersonalens perspektiv främjas genom att språk används i flera olika former av aktiviteter. Språkutvecklingen utvecklas även i samspel med andra i en social gemenskap vilket är ett perspektiv som genomsyrar hela arbetet.

Nyckelord: Perspektiv, förskolepersonal, språk och kommunikation

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Syfte och frågeställningar.....	1
1.2	Disposition.....	1
1.3	Begreppsdefinition.....	2
1.3.1	Förskolepersonal.....	2
2	Bakgrund.....	2
2.1	Tidigare forskning.....	2
2.1.1	Språk- och kommunikationsfrämjande arbetsätt.....	3
2.1.2	Kommunikation och samspel.....	4
2.1.3	Tidiga insatser för barns språkutveckling.....	5
2.2	Läroplanen.....	6
2.3	Sociokulturellt perspektiv.....	6
3	Metod.....	7
3.1	Metodval.....	8
3.2	Urval.....	8
3.3	Genomförande.....	9
3.4	Reliabilitet och validitet.....	9
3.5	Dataanalys.....	10
3.6	Etiska aspekter.....	10
4	Resultat.....	11
4.1	Vikten av de vardagliga samtalen.....	11
4.2	Att reflektera över text och bild.....	12
4.3	Att arbeta med konkreta verktyg.....	13
4.3.1	Att reflektera över syftet med olika verktyg.....	15
4.4	Att arbeta utifrån mindre bra förutsättningar.....	16
4.4.1	Tid och resurser.....	16
4.4.2	Att bedöma barns behov av stöd.....	17
5	Analys.....	17
5.1	Samtal i vardagssituationer.....	18
5.2	Reflektionssamtal.....	18
5.3	Lära med hjälp av varandra.....	19
5.4	Arbetsätt för språk och kommunikation.....	20
5.5	Medierar omvärlden.....	21
5.6	Förskolepersonalens dilemman.....	22
6	Diskussion.....	24
6.1	Resultatdiskussion.....	24
6.2	Metoddiskussion.....	26
6.3	Studiens relevans för förskolläraryrket.....	27
6.4	Fortsatta studier.....	28
	Referenslista.....	29
	Bilaga 1.....	31
	Bilaga 2.....	32

1 Inledning

Under vår förskollärarytutbildning har vi tagit del av olika sätt att arbeta kring barns språk- och kommunikationsutveckling. Vår utbildning har gett oss uppfattningen att barns språkliga utveckling kan ha en betydande roll för barns fortsatta utveckling och lärande.

Språk anses vara ett utav de viktigaste verktygen vi människor har för att tolka och skapa verkligheten genom olika samspel (Bagga-Gupta och Carlsson, 2006). Socialt deltagande möjliggörs genom språket där det uppstår kommunikativa processer. I dessa processer kan människor göras delaktiga i färdigheter och kunskaper. Språk och kommunikation kan ses som en central del i sociala sammanhang, vilket vi därav kan se som viktig för barns utveckling och lärande. Detta ämnesområde är något som vi under vår utbildning observerat att förskolan arbetar med. Det lyfts även i läroplanen (Skolverket, 2018) att förskolan ska lägga vikt vid att stimulera barns språkutveckling, bland annat genom barns intresse för att kommunicera.

I Barnkonventionen står det att barn har rätt att bli hörda samt kunna uttrycka sin mening i frågor som rör barnet (UNICEF, 2009). Barnets åsikter ska tas hänsyn till utifrån mognad och ålder. Detta är ytterligare en anledning till att vi ser det som meningsfullt att undersöka förskolepersonalens perspektiv på språk och kommunikation. Detta eftersom språk och kommunikation på många sätt kan ses som nödvändigt för att ge barnen möjligheter till att uttrycka sina åsikter och bli hörda.

Vi finner ämnesområdet språk och kommunikation som något viktigt och relevant för alla blivande och verksamma förskollärare. Språk och kommunikation kan ur ett sociokulturellt perspektiv ses som centralt och kopplat till alla former av lärande och meningsskapande (Säljö, 2000). Vi vill med denna studie fördjupa oss i förskolepersonalens perspektiv på språk- och kommunikationsfrämjande arbete och skapa en bredare förståelse för ämnesområdet.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka förskolepersonalens perspektiv på språk- och kommunikationsfrämjande arbete i förskolan.

- Hur talar förskolepersonalen om språkutvecklande arbete?
- På vilka sätt anser förskolepersonalen att deras arbetssätt främjar barnens språk- och kommunikationsutveckling?

1.2 Disposition

Studien är uppbyggd i sex olika avsnitt, det första avsnittet inleder studien.

I det andra avsnittet presenteras studiens bakgrund, vilket innefattar hur studiens syfte framkom, förskolans läroplan, tidigare forskning som vi tagit del av och den sociokulturella teori vi utgått från.

I det tredje avsnittet presenteras metoden där det går att ta del av urvalsmetoder, hur de etiska övervägandena gjorts, studiens reliabilitet och validitet, metod för dataanalys och genomförande.

Avsnitt fyra består av en presentation av empirin det vill säga det resultat som framkommit ur de genomförda intervjuerna. Resultatet har delats upp i olika teman.

I det femte avsnittet behandlas analysen. Analysen är genomförd med utgångspunkt i den sociokulturella teorin, där tidigare forskning behandlas i relation till resultatet och studiens syfte.

Avsnitt sex innefattar diskussionen där det förs en diskussion kring studiens syfte kopplat till resultatet och tidigare forskning samt det teoretiska perspektivet. Metodvalet diskuteras och vi presenterar våra slutsatser i relation till syfte och frågeställningar. Det framkommer även förslag på eventuella fortsatt studier.

1.3 Begreppsdefinition

För tydlighetens skull kommer vi tydliggöra ett centralt begrepp som vi använder oss av.

1.3.1 Förskolepersonal

Vi kommer i denna studie att använda "förskolepersonal" som ett samlingsbegrepp för förskollärare, barnskötare samt specialpedagoger som kopplas in vid behov. Vi har valt att använda oss av ett samlingsbegrepp då vi i vår studie inte har fokus på en enskild yrkeskategori.

2 Bakgrund

I det här avsnittet kommer bakgrunden till vår studie att presenteras. Det innebär att vi kommer redogöra för tidigare forskning som vi tagit del av som presenteras i 2.1. Under 2.2 presenteras det styrdokument som förskolan har i relation till barns språkutveckling. Den sociokulturella teorin som studien utgått ifrån presenteras under 2.3.

2.1 Tidigare forskning

Tidigare forskning kommer i det här avsnittet presenteras i tre olika delar: *Språk- och kommunikationsfrämjande arbetssätt, Kommunikation och samspel, Tidiga insatser för barns språkutveckling*. I sökningen av litteratur, vetenskapliga artiklar och doktorsavhandlingar inför denna studie har olika databaser använts. Dessa är Eric, Swepub och DiVA, vi har även sökt via Mälardalens högskolebibliotek. Målet med våra sökningar i dessa databaser var att finna tidigare forskning som visar på hur förskolepersonal arbetar med barns språk- och kommunikationsutveckling samt dess betydelse. Några av de sökord som användes var "preeschool", "kindergarten",

”kommunikation”, ”children's communication”, ”language”, ”language development”, ”perspektiv på språkutveckling”. Sökorden valdes utifrån studiens syfte. För att enbart behandla forskning användes referegranskad litteratur och artiklar.

2.1.1 Språk- och kommunikationsfrämjande arbetssätt

Att samtala har utifrån den forskning vi tagit del av lyfts som ett sätt att i interaktion med andra skapa mening. Simonsson (2004) lyfter utifrån sin tidigare forskning att den vuxne genom att samtala kring artefakter, exempelvis böcker, kan hjälpa till att skapa förståelse för texten genom att relatera till verkligheten. Barn som samtalar med andra barn om exempelvis bilder eller text kan även tillsammans skapa mening i relation till boken. Bagga-Gupta och Carlsson (2006) har i sin studie kommit fram till att förskollärare använder sig av artefakter som konkreta föremål för att barnen ska få konkretisera det som muntligt sägs. Genom att använda sig av artefakter ska de fungera som hjälp att konkretisera ett föremål som i sin tur kan underlätta för språket. Vidare framkommer det sociala kulturella utgångspunkter i Bagga-Gupta och Carlssons studie. Detta innebär att vi människor formas i samspel med andra samt att lärandet förstås ur socialhistoriska och kommunikativa perspektiv. För att tolka och skapa verklighet i samspel anses språk vara en av de viktigaste verktygen vi människor har. Språket kan möjliggöra ett socialt deltagande i kommunikativa processer, där människor görs delaktiga i olika färdigheter och kunskaper i samspel med andra.

Sociala samspel där barn får möjligheter till samtal och kommunikation kan utifrån tidigare forskning ses som språkutvecklande. Kamratgrupper är en resurs som i förhållande till detta kan gynna barns språkutveckling och ge dem möjlighet att dela erfarenheter (Simonsson, 2004). Kamratgrupper lyfts även som en resurs som kan hjälpa barnen att utforska artefakter som exempelvis böcker. Genom att barnen i kamratgrupper kan dela bokaktiviteter med varandra kan de interagera och tillsammans skapa mening i förhållande till böckerna. I detta samspel menar Simonsson på att barnen kan dela tidigare erfarenheter och kunskaper samt även nya erfarenheter. Artefakten, som i detta exempel är boken, kan skapa en gemensam plattform som ger möjligheter till samtal, lek, relationer och omsorg. Simonssons studie visar även på att barn kan skapa berättelser utifrån bilder genom att exempelvis ”lätsläsa” bilderböcker.

Digitala verktyg är något som i dag används i förskolan för olika former av lärande och utveckling. I Ljung-Djærfs (2004) studie framkommer det att IKT i förskolan används och att majoriteten av barnen i Sverige idag kommer i kontakt med detta. Det framkommer dock även att det finns begränsat med forskning när det kommer till användande av digitala verktyg i förskolan, bland annat i förhållande till dess påverkan för barns språkutveckling. Verksamma inom förskolan skapar utrymme för att barnen ska kunna upptäcka omvärlden och agera på olika sätt samt skapa delaktighet som bidrar till möjligheter för barn att lära av varandra. Ljung-Djærff menar även att barnen med hjälp av datorn kan lösa uppgifter tillsammans och sträva efter ett gemensamt mål vilket kan leda till ett samförstånd som i sin tur utvecklar hänsyn till varandra. Det framkommer dock även att det kan finnas en risk att digitala verktyg i förskolan kan ta över tid för andra möjligheter till lek, språkutveckling och kreativt skapande.

Språk handlar om flera former än det verbala talet, det kan även vara skrivande, sång eller visslande bland annat. I Norlings (2019) studie framkommer olika språkpraktiker vilket handlar om att utforska språket genom exempelvis rim och ramsor, detta beskrivs även som språkaktiviteter som förekommer i förskolan. Barns utveckling av tänkande och språkkunskaper ses även som viktigt för de yngre barnen och ligger i fokus för flera förskoleaktiviteter, exempelvis litteratursamtal (Goh, Yamauchi och Ratliffe, 2012). Flera exempel på dessa förskoleaktiviteter behandlas vidare i nästkommande avsnitt.

2.1.2 Kommunikation och samspel

Att kommunicera och samtala lyfts av tidigare studier som viktigt för barns språkutveckling. Konversationer har bland annat identifierats av Goh et al. (2012) som viktigt för att främja barnens språkutveckling. Men trots detta menar Goh med kollegor att förskolebarn kan ha begränsade möjligheter för att kunna delta i samtal som är komplexa. Komplexa samtal handlar om att skapa mening genom dialog, bland annat tillsammans med lärare. Att förskolebarn har begränsade möjligheter kan vara på grund av att det ofta finns en tidspress som lärarna ska förhålla sig till. De konversationer som framkommer i förskolan kan ofta ses som begränsade och styrda av förskolepersonalen. Dessa konversationer kan ofta handla om frågor till barn som endast kräver enstaka ord till svar. I studien av Goh med kollegor framkom att förskollärarna fann det viktigt att vuxnas kommunikation mot barnen kan behöva innehålla verbala och icke-verbala kommunikationsformer för att underlätta barns förståelse.

Utifrån tidigare forskning startar barns lärprocesser i tidig ålder (Norling, 2019), dessa processer sker bland annat i språk-, läs och skrivutveckling. Vidare uttrycks en uppfattning om att dessa processer sker i sociala sammanhang där språk och kommunikation ses som viktiga verktyg. Barns språk-, läs och skrivutveckling kan ses som avgörande för bland annat utveckling och meningsskapande, Norling menar på att denna utveckling påbörjas redan vid de första sociala kontakterna. Dessa sociala kontakter innefattar kommunikativa verktyg som exempelvis gester, symboler, blickar samt ansiktsuttryck (Goh et al, 2012). Genom att barn kombinerar gester och tal kan de förmedla en mer komplex betydelse än vad som skulle vara möjligt genom enbart tal.

Språk och kommunikation beskrivs utifrån tidigare forskning bestå av flera delar. Exempelvis framkommer en kommunikationsmodell som består av språklig gemenskap, språklig händelse, språklig situation och språklig handling (Skaremyr, 2019). Språket kan ur en teoretisk utgångspunkt ses som en form av aktivt socialt handlande (Simonsson, 2004). Ur ett psykosocialt perspektiv knyts individuella, sociala aspekter och identitetsskapande samman till något som sker i ett socialt och kulturellt sammanhang. Genom språket ifrågasätts och fixeras olika betydelser, verkligheten produceras och det ses som ett verktyg för meningsskapande. Även utifrån Vygotskijs teorier ses språk och kommunikation som verktyg i en kulturell process för att skapa mening och förståelse (Norling, 2019), det ses även handla om utforskning och interaktion (Goh et al, 2012). Relationer mellan barn samt mellan

pedagoger och barn beskrivs som sociala förutsättningar som är bidragande för språklig gemenskap (Skaremyr, 2019).

2.1.3 Tidiga insatser för barns språkutveckling

Mroz (2006) betonar vikten av att identifiera barn i behov av tal- och språkstöd i en tidig ålder framförallt för barn mellan tre till fem år. Detta på grund av att barns språk och kommunikation ligger till grund för fortsatt social, emotionell och akademisk utveckling. Enligt Mroz är språkfördröjning, det vill säga försenade tal- och språkfärdigheter, en vanlig svårighet hos yngre barn. Språk och kommunikation kan ses som kärnan i allt lärande vilket kan göra att barn med någon form av språkstörning kan hamna i ett underläge. Mroz påpekar vidare att termen *language delay* eller språkfördröjning på svenska, är problematisk eftersom den pekar på att barnens språkutveckling kommer att komma ikapp. Mroz menar dock på att det finns flera barn som kommer att ha långvariga och komplexa kommunikationssvårigheter som inte blir helt lösta.

I en studie genomförd av King och Dockrell (2016) framkommer det att det finns skillnader i barnens språkanvändande hemma och i förskolan. En orsak beskrivs vara att barnet i förskolan blir del av en grupp på ett annat sätt än i hemmiljön, vilket erbjuder flera möjligheter att uppleva och ta del av flera typer av språkbruk. De påpekar dock även att det skapar en större utmaning för barnet att komma till tals och få sin tur att prata samt säga något relevant. King och Dockrells studie visar på att barn kan ta till sig ord och öka sitt ordförråd även om de inte direkt deltar verbalt i samtal. Men barn kräver även att få möjlighet att använda språket de tagit till sig för att kommunicera. De menar även på att barns drivkraft för att kommunicera måste vara starkare i en större grupp eftersom barnet *tävlrar* med andra om att få en tur att prata.

Tidigare forskning som vi tagit del av lyfter att det inte finns tydliga förväntningar eller bedömningskriterier gällande barns språkutveckling som ska uppfyllas. Utifrån Mroz (2006) studie framkommer det att det inte finns några tydliga förväntningar som är förknippat med exempelvis ålder eller stadium för de som arbetar med yngre barn. Detta påverkar förmågan att identifiera behovet av språk- och kommunikationsstöd. Det vanligaste sättet för lärare att identifiera barns språkproblem, är utifrån studien, att göra jämförelse mellan barnen.

Lärarna som deltog i Mroz (2006) studie uppvisar en oro för att de inte har tillräckligt med kunskaper kring barns tal-, språk- och kommunikationsutveckling. Framför allt i förhållande till att kunna identifiera barn med tal-, språk och kommunikationssvårigheter i syfte att stödja dessa barn. Mroz påpekar också att det är av vikt att identifiera eventuella språksvårigheter tidigt men att det i flera fall kan vara svårt på grund av bristande förutsättningar som exempelvis tillgång till specialister i språk och personalens utbildning med mera.

Inom förskolan har det kommit tydligare riktlinjer gällande barns språk-, läs- och skrivutveckling (Norling, 2019). Förskolans nya läroplan innefattar tydliga mål som specificeras när det kommer till detta. Redan 2010 tydliggjordes läroplansmålen, politiska beslut togs gällande ändringarna av den tidigare läroplanen med syfte att kunna genomföra tidiga insatser i förskolan. Norling lyfter vidare att det finns verksamma inom förskolan som uttrycker att de inte har fått förutsättningarna som

krävs för att diskutera och problematisera synen på lärande samt kunskap i relation till undervisningsbegreppet, och särskilt inte i relation till barns språk-, läs- och skrivutveckling inom förskolan.

2.2 Läroplanen

Förskolans läroplan (Skolverket, 2018) lägger stor vikt vid barns språkliga utveckling. Detta märks bland annat genom att det uttrycks att språk är sammankopplat med lärande och identitetsskapande. I förskolan ska barnen erbjudas en miljö som är stimulerande där de kan få möjligheter att utveckla sitt språk genom att exempelvis lyssna till högläsning och samtala kring olika texter (Skolverket, 2018). Förskolan ska även ge barnen möjlighet att utveckla intresse för skriftspråk samt hur symboler kan användas. Barnen ska ges möjligheter att utveckla svenskt teckenspråk om barnet har behov av det. De ska även få möjlighet att utveckla ett ordförråd och nyanserat talspråk samt få leka med ord, berätta, uttrycka tankar och ställa frågor.

Förskollärare har alltså ett relativt stort ansvar vad gäller barns språkliga utveckling, som innebär att det har en stor betydelse hur de arbetar med detta. Genom att förskolan ska arbeta utifrån läroplanen finns det vissa riktlinjer för förskolepersonalen att förhålla sig till. Det finns dock inte instruktioner som beskriver hur man ska uppfylla detta. Utan det är förskollärare och resterande förskolepersonal, som på många sätt skapar möjligheter, arbetssätt samt material för att främja barns språkutveckling.

2.3 Sociokulturellt perspektiv

Studien utgår från ett sociokulturellt perspektiv som handlar om ett sätt att se på människan som en social individ, vilket innebär att vi utvecklas och lär i samspel med andra och omgivningen. Det sociokulturella perspektivet möjliggör därför för oss att kunna förstå de intervjuades synsätt och vilka möjliga konsekvenser dessa har för barns språkutveckling.

Säljö (2015) lyfter att nyckeln till kunskapsutveckling handlar om det talade språket. Genom kommunikation av olika erfarenheter skapas förutsättningar för att ett kollektivt eller socialt minne ska kunna byggas upp. Språket kan utifrån Vygotskij ses som *redskapens redskap* (Säljö, 2015). Genom språket kan vi analysera, tolka samt beskriva världen på många olika sätt. Språket medierar världen som vi finner relevant och intressant i olika situationer. En viktig del av mediering är att den sker mellan människor och i interaktion samt genom både språklig och icke-språklig kommunikation. Vidare lyfter Säljö att vi ständigt medierar, det vill säga förklarar världen i samspel med artefakter och andra människor och det finns nästintill ingen begränsning för hur medieringen kan ske. Genom det sociokulturella perspektivet skulle språket kunna ses som ett redskap för att få perspektiv på vår omvärld.

Säljö (2000) lyfter kommunikativa processer som centrala delar i det sociokulturella perspektivet. För att kunna uppfatta andra människors världssyn och urskilja vad som är intressant och viktigt krävs en delaktighet i kommunikationen.

Språket kan ses som en utav de främsta verktygen vi använder för att kommunicera erfarenheter och förmedla iakttagande. Vidare menar Säljö på att språket kan vara ett sätt att ge oss kunskaper om människors sätt att tänka samt möjlighet att låna och ta del av andras färdigheter och insikter.

”Fiffig kompis” är ett begrepp som handlar om att det man kan göra med en kompis idag kan man göra själv i morgon (Strandberg, 2006). Att lärare både är deltagare och utmanare är något som Strandberg menar att Vygotskij betonar. Den ”fiffiga kompiserna” som lär ut sina kunskaper kommer att kunna lära sig och utveckla sina kunskaper. Detta på grund av att visandet nödvändiggör en inre reflektion som främjar kunskapsutvecklingen. Jakobsson (2012) betonar att sociokulturella teorier handlar om att se människan och den materiella världen som en helhet. Den materiella världen möjliggör vårt tänkande genom en ömsesidig kontakt.

Utifrån Vygotskij framkommer det en grundläggande ”utvecklingslag” som handlar om att alla högre psykiska funktioner som minne och problemlösning utvecklas genom människans sociala samspel (Jerlang och Ringstedt, 2008). I det sociala samarbetet skapas handlingsformer som sedan överförs till barnens psykiska handlingsformer, vilket bland annat handlar om det inre tänkandet. Det yttre och sociala föregår det inre och individuella. Vidare menar Jerlang och Ringstedt att språket är ett socialt fenomen, som föds ur människans kommunikativa nödvändighet i en social gemenskap. Utifrån Säljö (2000) framkommer det att språk och kommunikation är centrala delar i det sociokulturella perspektivet och är ett sätt för människor att uttrycka sig, lagra kunskaper, insikter och skapa förståelse. Utifrån Vygotskijns idévärld beskriver Säljö att människor befinner sig i ständig utveckling och förändring och menar att det finns möjlighet att appropriera, det vill säga ta till sig och ta över kunskap från våra medmänniskor i alla samspelessituationer.

Människan är en social och historisk varelse, det människan lär sig och kan förstås från dess bakgrund och biologiska förutsättningar samt den sociokulturella erfarenheten i den tid som människan lever (Säljö, 2015). En av de stora skillnaderna mellan människan och andra levande varelser är att vi har tillgång till ett språk som är symboliskt och med det symboliska språket kan vi beskriva världen och formulera våra erfarenheter samt dela dem med varandra. Ett symboliskt språk kan vara ett sätt att beskriva i bilder.

Det sociokulturella perspektivet valdes för att den ses som relevant för studiens syfte vilket är att undersöka förskolepersonalens perspektiv på språk och kommunikation främjande arbete. Teorin har i denna studie varit ett sätt att skapa mening utav förskolepersonalens perspektiv. Detta genom att bearbeta och hitta möjliga förklaringar till hur förskolepersonalens olika arbetssätt kan främja barns språkutveckling.

3 Metod

I metodavsnittet presenteras studiens tillvägagångssätt, metod och urval. Här redogörs även hur det insamlade materialet, det vill säga empirin har analyserats. De forskningsetiska aspekter som beaktas i studien presenteras även här.

3.1 Metodval

Vi har valt att genomföra en kvalitativ studie för att få en uppfattning om förskolepersonalens perspektiv på språk- och kommunikationsfrämjande arbete i förskolan. Utifrån Bryman (2018) beskrivs en kvalitativ studie ofta som en tolkningsinriktad studie. Det som eftersträvas är att förstå den sociala verkligheten utifrån deltagarnas tolkningar. Detta passar vår studie, då vi undersöker sådant som förskollärares tankar och uppfattningar om arbete med barns språk- och kommunikationsutveckling. Därav valet av en kvalitativ studie. Utifrån den sociokulturella teorin valdes intervjuer som metod för att kunna ta del av deltagarnas tankar, kunskaper och insikter. För att kunna uppfatta människors syn på omvärlden och urskilja det som är intressant och viktigt krävs det en delaktighet i kommunikationen (Säljö, 2000). I övervägandet av metod diskuterade vi om intervjuer eller observationer skulle utföras. Valet blev intervju då vi undersöker förskolepersonals perspektiv, de vill säga deras tankar kring språk- och kommunikationsutveckling.

En kvalitativ intervju eftersträvar ofta detaljrika och fylliga svar. (Bryman, 2018). Dessa intervjuer kan gynnas av att röra sig i olika riktningar för att synliggöra kunskap som deltagarna upplever som relevanta och viktiga. Utifrån detta valde vi att använda oss av semistrukturerade intervjuer. Vilket betyder att vi skapade en intervjuguide som vi förhöll oss till som grund men även lämnade utrymme för följdfrågor för att efterlikna ett samtal och på detta sätt få fylligare och mer detaljrika svar.

3.2 Urval

I vår studie har vi intervjuat åtta personer i tre olika yrkeskategorier, dessa var förskollärare, barnskötare och specialpedagoger. Förskollärare valdes ut för att det är de som har det pedagogiska ansvaret i barngruppen. Barnskötare valdes för att de arbetar i barngruppen. Vi valde som nämnts även att intervju specialpedagoger då vi utifrån erfarenhet vet att de arbetar med bland annat språk- och kommunikationsstöd i förskolor, vid behov.

Vi kontaktade ett flertal förskolor för att se om det fanns intresse att delta i vår studie. Förskolorna valdes främst utifrån ett bekvämlighetsurval, genom tidigare kontakter. Vi valde även att kontakta några förskolor som vi inte hade haft tidigare kontakt med genom att söka efter kontaktuppgifter på olika förskolors hemsidor, dessa var förskolor vi kände till men inte haft kontakt med. I samband med detta kontaktade vi även specialpedagoger utifrån de kontaktuppgifter vi har sedan tidigare och genom kontakten med olika förskolor. Personerna som intervjuades är verksamma på fyra olika förskolor fördelade på två olika orter. Avdelningarna där personalen som intervjuades var verksamma, varierade vad gällde storlek och åldrarna på barnen. Respondenternas ålder och erfarenheter kring specifikt arbete med exempelvis språk- och kommunikationsstöd var något som varierade, vilket var ett medvetet val då vi i vår studie ville undersöka en bredare helhetsbild kring vårt valda ämne. Genom att intervju personer med olika erfarenheter och yrkesroller var tanken att få flera perspektiv som i sin tur kunde skapa en form av helhet utifrån studiens omfattning. De

som intervjuades var mellan 30- 60 år och har arbetat inom förskolans värld i ca 2- 20 år.

3.3 Genomförande

Vi kontaktade flera förskollärare, barnskötare och specialpedagoger via e-post, och telefon. Detta för att fråga om de ville delta i vår studie samt för att ge missivbrev med vidare information. Därefter bokade vi in möten och kom överens om tid och plats. Vi valde att utföra intervjuerna tillsammans för att kunna komma med flera följdfrågor. Under intervjuerna var det en av oss som ställde frågorna som vi i förväg formulerat och som även kunde ställa följdfrågor som uppkom under intervjuens gång. Den av oss som inte ställde frågorna antecknade för att kunna synliggöra eventuell information som kunde förtydligas och ställa följdfrågor i slutet av intervjun. Vi genomförde även några intervjuer enskilt på grund av dubbelbokade möten och tidsbrist. Alla intervjuer genomfördes på respektive arbetsplats, och spelades in med godkännande från respondenterna.

3.4 Reliabilitet och validitet

Syftet med denna studie är att undersöka förskolepersonals perspektiv på språk- och kommunikationsfrämjande arbete. Denna studie är en kvalitativ studie och lägger därav inte någon större vikt vid mätning, utan handlar om att ta del av och synliggöra några perspektiv på språk och kommunikationsfrämjande arbete. Enligt Bryman (2018) har flertal forskare diskuterat begrepp som reliabilitet och validitets relevans för kvalitativa studier. Begreppen reliabilitet och validitet handlar om att få en bild på kvaliteten och rör på många sätt mätning. För kvalitativa studier är det inte mätningen i sig som forskarna lägger vikt vid. Begreppet validitet innefattar bland annat huruvida man identifierar, observerar eller mäter det som studien säger ska mätas.

Extern reliabilitet handlar om att en undersökning kan upprepas, vilket är svårt i en kvalitativ studie (Bryman, 2018), detta eftersom en kvalitativ studie sker i en social miljö. Denna studie kommer inte att kunna upprepas med samma resultat dock kan syftet och metoden upprepas.

Intern reliabilitet beskrivs som en överenskommelse mellan de som genomför studien om hur material ska tolkas (Bryman, 2018). Den interna reliabiliteten ses ofta som en styrka inom kvalitativa undersökningar, eftersom de som arbetar tillsammans bildar en social grupp, som i sin tur möjliggör ett utbyte med varandra. I denna studie är vi två som samarbetat med att reflektera och analysera över det insamlade materialet. Detta har möjliggjort flera diskussioner, tolkningar och perspektiv som lett till olika teman, som vi kommit överens om.

Denna studies tillförlitlighet kan stärkas genom att vi intervjuat förskolepersonal för att undersöka deras perspektiv, vilket kräver en dialog. Vi har även spelat in intervjuerna för att kunna gå tillbaka och lyssna på vad som sagts. Studiens resultat stärks även av citat som framkommit ur intervjuerna.

För att innehållet i vår studie ska bli tillförlitlig ligger fokus på att besvara forskningsfrågorna och inte frångå studiens syfte. En studie bör tydliggöra och

motivera utgångspunkter samt ha ett tydligt syfte och forskningsfrågor som kan besvaras (Vetenskapsrådet, 2017). Det lyfts även som viktigt att de metodval som görs kan förklaras och nå svar på de frågor som ställts. I val av metod för denna studie har vi diskuterat kring vilken metod som skulle kunna överensstämja med studiens syfte på bästa sätt.

3.5 Dataanalys

Vi har transkriberat intervjuerna och tillsammans gått igenom resultaten som framkommit. Vår insamlade data analyserades och delas upp i olika teman utifrån den information vi fått tagit del av. De teman som valdes framkom genom att dela in materialet i olika kategorier utifrån de perspektiv som de intervjuade gav uttryck för, i relation till studiens syfte och frågeställningar. Detta underlättades genom att färgkoda materialet utifrån de olika kategorierna. Genom att koda data kan man skapa mening vilket kopplas till de syfte, frågeställningar, litteratur och teoretisk utgångspunkt som en studie har (Bryman, 2018). Därefter skrevs resultatet fram och vi började undersöka och försöka förklara det ur ett sociokulturellt perspektiv.

3.6 Etiska aspekter

Bryman (2018) lyfter fram grundläggande etiska principer som påverkar personerna som deltar i forskningen. Detta handlar bland annat om konfidentialitet, frivillighet, anonymitet samt integritet. Något som lyfts är bland annat informationskravet, nyttjandekravet, konfidentialitetskravet och samtyckeskravet. Detta är något som vi i denna studie har tagit hänsyn till.

Informationskravet förklaras som ett krav att de som deltar i studien ska informeras om syftet som undersökningen har samt att deltagandet är frivilligt (Bryman, 2018). Inför vår studie skickade vi ut missivbrev vilket är ett brev där förskolepersonalen som tillfrågades har fått information om studien, dess syfte, hur deras uppgifter behandlas, hur de kommer kunna ta del av arbetet samt deras rätt att välja att inte delta. Detta berör även samtyckeskravet, det vill säga ett krav om att deltagarna ska ha rätt att både godkänna och kunna avsluta sin medverkan (Bryman, 2018). Innan intervjuerna och i missivbrevet tillfrågades förskolepersonalen om deras samtycke till att vilja delta i studien.

Nyttjandekravet handlar om att de uppgifter som samlats in om personen i fråga endast får användas i ändamål för forskningen (Bryman, 2018). Därav har förskolepersonalen både informerats om att deras uppgifter endast kommer att användas för denna studie samt att transkriberingar och ljudfiler kommer att raderas när studien är klar.

Konfidentialitetskravet innebär att deltagandets uppgifter ska behandlas med stor konfidentialitet (Bryman, 2018). Även Vetenskapsrådet (2017) lyfter konfidentialiteten och att det handlar om en förpliktelse att inte sprida uppgifter. De uppgifter som deltagarna delger ges i förtroende och innebär att det ska skyddas samt att obehöriga inte ska få ta del av dessa uppgifter. Därav har vi valt att aldrig skriva ut vem som sagt vad eller vilken yrkeskategori någon tillhör.

4 Resultat

Syftet är som tidigare nämnts att undersöka förskolepersonals perspektiv på språk-och kommunikationsfrämjande arbete. I detta avsnitt presenterar vi resultatet av vår dataanalys. Resultatet har delats upp i olika teman utifrån de perspektiv som framkommit. Under 4.1 handlar det om förskolepersonalens perspektiv på vikten av vardagliga samtal. 4.2 tar upp deras syn på reflekterande över text och bild för att främja språkutveckling. 4.3 handlar om konkreta verktyg och arbetssätt som förskolepersonalen använder. Avslutningsvis tar vi under 4.4 upp deras perspektiv på att arbeta utifrån olika förutsättningar.

4.1 Vikten av de vardagliga samtalen

Det första, och kanske mest framträdande, perspektiv som förskolepersonalen gav uttryck för, handlar om vardagliga samtal som språkutvecklande. Vardagliga samtal betonades av samtliga intervjuade som ett ständigt pågående arbete, vilket sågs som språk- och kommunikationsfrämjande. En respondent uttryckte: ”Språk är det vi håller på med hela dagarna!”. Ytterligare en respondent uttryckte: ”jag är övertygad om att den största språkutvecklingen sker genom samtal”.

De intervjuade fann det av vikt att samtala med barnen för att de skulle få ett bredare ordförråd. Genom att samtala med barnen menade de intervjuade att barnen får höra orden upprepas flera gånger, vilket i sin tur resulterar i att barnen lär sig orden. Ett exempel på detta var påklädningsituationen i hallen, där det fanns både bildstöd och vuxenstöd att tillgå. Flera nämnde även vikten av att betona och bekräfta ord, om ett barn pekar på en boll och säger ”titta boll”, kan den vuxne exempelvis betona och bekräfta ”ja titta en röd boll”. Detta uttrycktes bland annat av en respondent:

Arbetar kontinuerligt med språk och kommunikation hela tiden. Det viktigaste är att sätta ord på det barnen pekar på och försöka prata tydligt med dem. I alla fall enstaka ord med de yngre barnen. Mycket upprepning. (Barnskötare)

Utifrån förskolepersonalens perspektiv kan alltså barn i tidig ålder stöttas i sin språkutveckling genom att de vuxna utmanar och sätter ord på allt i omgivningen samt det barnen själva ger uttryck för. En respondent berättade att: ”I vardagen är det viktigast att utmana barnen i början, exempelvis visa mjölken och säga orden, sedan utmana vidare: ’vad är detta?’”.

Att samtala beskrevs även som viktigt för att kunna utbyta erfarenheter med varandra. Detta både mellan barn - vuxna och barn - barn. Flera visade på ett perspektiv där samtal skapar möjligheter för barn att träna på att göra sig förstådda, förstå andra, träna talet, lyssna samt turtagning, vilket de lyfter som viktigt i alla olika sociala situationer. En situation som enligt förskolepersonalen bjuder in till olika samtal är matsituationerna där en av förskolepersonalen lyfter att:

Ibland behöver barnen kunna kommunicera i matsituationerna, för att de ska få hjälp och stöttning. Till exempel om barnet behöver gå på toa, vill ha mera mat, gå ifrån bordet eller något annat. (Specialpedagog)

I matsituationerna framkommer det även att återkommande och djupare samtal kan förekomma, exempelvis om vilken mat som serveras eller var maten kommer ifrån.

En av de intervjuade nämnde att det finns en fördel med att barn i förskolan omges av varierande åldrar och inte endast med jämgamla barn. Detta för att barn kan få ett varierat språk när de ges möjlighet att ta del av det på flera sätt. En respondent sa:

Vi arbetar ganska mycket i arbetslaget kring hur vi pratar med barnen och hur vi själva agerar i olika situationer. Vi har en fördel med att vi har barn mellan 1-5 år då de yngre barnen inte bara hör och får verbalt språk i från oss vuxna utan även från de äldre barnen. Det är inte bara vi utan de hör ju hela tiden ett varierat språk. (Förskollärare)

Det nämndes även att de äldre barnen eller de som kommit längre i sin språkutveckling kan hjälpa de yngre eller de som inte kommit lika långt än i sin språkutveckling. Några av de intervjuade lyfter även att det kan vara av vikt att anpassa språk och kommunikation efter barns förmåga. De menade på att förskolepersonalen bör vara konkreta och kortfattade i sin kommunikation med barnen, framför allt när de ger instruktioner. Det framkommer även under intervjuerna att förskolepersonalen observerade att barnen kommunicerar på flera olika sätt. Bland annat genom blickar, gester och att peka för göra sig förstådda. Därav betonades vikten att som vuxen vara lyhörd för barnens kommunikation.

4.2 Att reflektera över text och bild

Att arbeta med att reflektera över text och bild för att främja språkutvecklingen var ett annat perspektiv som förskolepersonalen lyfte i intervjuerna. En gemensam nämnare bland de intervjuade var att det är av vikt att läsa för barn. De nämnde att det finns ett flertal sätt att arbeta med litteratur när det kommer till barns språkutveckling. Exempelvis genom att arbetade med barns återberättande och låta barnen reflektera över text och bilder i samspel med andra. En respondent beskrev bilder som en metod för att låta barn återberätta och reflektera över tidigare händelser de varit med om.

Vi kan till exempel ta med kameran och ta bilder tillsammans med barnen när vi går ut, sen kan vi prata om dem senare. Då kan barnen berätta om vad de gjort och visa andra barn eller deras föräldrar. (Förskollärare)

Genom att få visa och berätta om bilderna för några andra som inte varit med under det tillfället då fotografiet togs, ges barnen möjlighet att reflektera och återberätta. Enligt förskolepersonalens perspektiv är detta något som kan ses som språkfrämjande.

Några av de intervjuade lyfter *Lässatsningen* som ett språkfrämjande arbetssätt med syfte att öka läslusten hos barn. Det handlar om att uppmuntra, stimulera och stärka barns läsning samt om att skapa bra förutsättningar för barnens läsning. Målet

är att barn ska kunna känna tilltro till sin egen förmåga och se sig själva som läsare. I samband med att de intervjuade talade om lässatsningen lyfter några att de arbetar med litteratur och sagor, som bland annat består av konkreta bilder eller med tillhörande material. En respondent pratade om att barn kan göras delaktiga i berättandet av olika sagor. Först kan den vuxne läsa sagan för barnen, därefter kan barnen berätta sagan tillsammans med den vuxne utifrån bilder. Detta för att sedan få möjlighet att själva skapa och återberätta sin version. Läsning är något som alla respondenter benämnde som en vardaglig aktivitet. Flera lyfte även att de kan skapas flera samtal kring böcker, exempelvis kring bilder, handling eller ord som inte är bekanta för barnen. En respondent berättade: "Genom att stanna upp vid ord eller bilder och samtala om dem kan barnen få möjlighet att utbyta tankar och resonemang med varandra ". Det framkommer även från en annan respondent att läsa för barnen är "Som att fylla på en ryggsäck med massa ord". En annan respondent som lyft boksamtal och läsning berättade att de använder sig av böcker med tillhörande teckenstöd, men betonar dock att det finns begränsat med böcker som innehåller färdiga tecken.

En respondent uttryckte att språkutvecklingen handlar om att "språkbada", och menade på att det handlar om att omges av olika typer av språk i vardagliga situationer. Exempelvis kan det vara genom att möta språk i reflektionssamtal, genom högläsning, rim, ramsor och sånger. Respondenterna lyfte att barn lär sig språk genom att se, höra och använda det i vår vardag.

4.3 Att arbeta med konkreta verktyg

Utifrån förskolepersonalens olika perspektiv har det framkommit några konkreta verktyg och arbetssätt som de lyfter som språkfrämjande. Ett språkstöd i förskolan som alla intervjuade nämnde är tecken som alternativ och kompletterande kommunikation (TAKK), vilket är en del av alternativ och kompletterande kommunikation (AKK). TAKK, är ett arbetssätt där tecken används i kombination med det verbala språket för att betona betydelsefulla ord. En respondent sa:

TAKK- tecken är ju inte samma sak som teckenspråk utan det är bara de viktigaste orden som du tecknar. Jag använder kanske två tecken per mening för att styrka vissa betydande ord. Vissa barn behöver extra stöd i språkutvecklingen och vi arbetar med TAKK tecken varje dag, exempelvis när vi presenterar maten. Det är viktigt för alla barn att få lite grundtecken. (Förskollärare)

Att arbeta för att ge alla barn en grund i TAKK-tecken är något som flera av respondenterna lyft som en fördel för barns kommunikation. I samband med att en respondent pratar om TAKK lyftes det även att en bra samverkan med vårdnadshavare är fördelaktigt. Detta eftersom de kan jobba med detta både hemma och på förskolan:

För ett barn släppte det och språket utvecklades. Barnet fick jättemycket stöd av att använda tecken för föräldrarna gick tillsammans med mig på den här kursen, så då kunde vi samarbeta och barnet fick stödet både hemma och i förskolan. Det kul att se när det släppte och fungerade. (Förskollärare)

Detta upplevdes enligt respondenten som väldigt positivt då barnet exempelvis fick verktyg för att kunna kommunicera till vårdnadshavare vad barnet gjort på förskolan och tvärtom.

Alternativ kompletterande kommunikation, AKK, beskrevs som en form av symboliskt språk. Bildstöd är ett arbetssätt som de flesta beskrev att de använder eller har använt sig av, vilket är en del av AKK. Det framkom exempel på vad det kunde innebära, exempelvis handlade det om att förmedla och visa barnen hur dagen kan se ut. Detta genom att personalen tillsammans med barnen sätter upp bilder som visar att de exempelvis ska äta frukost, gå på toa, klä på sig, ha samling, eller liknande. Det kan också innebära att beskriva olika sekvenser, genom att använda bilder som visar hur man tvättar händerna eller i vilken ordning man klär på sig ytterkläder.

När bildstöd används lyfter en av respondenterna att det kan vara fördelaktigt att använda sig av konkreta bilder, för att barnet eller barnen ska kunna relatera till dem. Om ett bildstöd syftar till att barnen ska kunna visa vad de vill göra ute, bör det vara en specifik bild. Om ett barn exempelvis ska förmedla att hen vill leka i sandlådan, bör det vara en bild på den sandlåda som finns ute på gården, så att barnet kan skapa en association till just denna. Att använda specifika bilder kan även handla om att tydliggöra för barnen och skapa en förståelse för vad bilden betyder genom att barnet kan relatera till verkligheten. I samband med detta beskrev en respondent att det är viktigt att även erbjuda bildstöd som förmedlar exempelvis behov.

Ofta när man tecknar eller använder bilder så använder man kanske konkreta bilder, om man ska fundera på vad man ska göra när man kommer ut och visa det så är det kanske en bild på en hink och spade. Men man glömmer bort att det kanske behövs alternativ, för att när jag är ute på gården tala om att jag faktiskt är törstig eller behöver gå in och gå på toaletten. Så att man inte bara hamnar i konkreta föremål utan att man kan tala om att man fryser, eller har tråkigt. (Specialpedagog)

Även matsituationerna benämndes som tillfällen där barnen kan behöva bildstöd som inte enbart är konkreta utan som även kan förmedla exempelvis behov och känslor.

Några respondenter nämnde praxisalfabetet som är ett material för att arbeta med språk och språkljud. Det liknar alfabetet men istället för att sätta bokstäver i centrum, fokuseras det på fonologiska språkljud. En respondent som använt sig av detta, beskrev att det färdiga materialet inte sattes upp på väggen vilket sågs som något vanligt förekommande. Materialet utformades istället som ett spel. Detta på grund av att det upplevdes *försvinna* på väggen, det vill säga att personal och barn glömmer bort att materialet ska användas samt därav inte göra någon nytta. Spelet skapades genom att klippa ut de olika bilderna med språkljud från praxisalfabetet och därefter placera ett gem på varje bild. Detta fick barnen sedan fiska upp med en magnet, när en bild fiskades upp fick barnen härma det ljud som beskrevs på bilden.

En av de intervjuade berättade om att de hade olika språkgrupper, där de spelade olika brädspel som anses var utformat för att stötta barns språkutveckling. Förskolepersonalen visar bland annat på ett perspektiv där spel, rim och ramsor lyfts som ett sätt att stötta samt främja barns språkutveckling. Exempelvis kunde dessa spel innefatta olika språklekar som rim och ramsor. En anledning till att de valde spel som

metod för att stötta barnens språkutveckling, var att det är en social aktivitet som bygger på interaktion tillsammans med andra.

Digitala verktyg kan utifrån flera av förskolepersonalens perspektiv användas som ett verktyg i arbetet med språk och kommunikation. Några av de sätt som digitala verktyg används på är genom appar som anses språkutvecklande, vilket flera respondenter uttryckt. Ett exempel som framkom är appen Polyglutt. Detta är en app som kan användas för att läsa böcker, det går även att spela upp ljudböcker på olika språk.

Ett annat sätt att använda digitala verktyg för att främja barns språkutveckling som nämndes är att använda projektor för att spela musik och visa bilder. Detta för att höra, leka med ord och kunna samtala kring musik och bilder. Därav lyfter även de intervjuade vikten att som vuxen vara deltagande och närvarande för att språk och kommunikation ska utvecklas.

4.3.1 Att reflektera över syftet med olika verktyg

Ett perspektiv som flera respondenter betonade är vikten av att reflektera över syftet med olika material och verktyg, som kan påverka barns möjligheter till språk och kommunikation. Detta ansågs som viktigt för att kunna synliggöra hur verktyget och deras arbetssätt främjar barnens språkutveckling.

Ett kommunikationsverktyg som några respondenter berättade om är nyckelknippor med bild- och teckenstöd som personalen bär med sig för att kommunicera med barnen vid behov. En respondent betonade att det kan finnas olika aspekter att reflektera över i samband med detta verktyg. Utifrån respondentens perspektiv har det synliggjorts att det kan finnas ett maktperspektiv i förhållande till barns möjlighet att kommunicera. Ett exempel som framkom är att vuxna i flera fall kan ha makten över barnens kommunikationsmöjligheter, framförallt i förhållande till AKK, alternativ kompletterande kommunikation. Det betonades av flera respondenter att barn har rätt att få sin röst hörd: "Barn har rätt till att kommunicera när de vill och behöver". Kommunikationsmöjligheter försvinner när personalen med nyckelknippan inte finns tillgänglig. Därav beskrev flera respondenter vikten av att ge barnen förutsättningar för att själva initiera kommunikationen och ta del av materialet.

Utifrån respondenternas perspektiv betonades vikten av att reflektera över hur verktyg används i språkfrämjande syfte. De intervjuade pratade exempelvis om att de reflekterat över digitala verktyg och hur de används i språk- och kommunikationsfrämjande syfte. Flera belyser att det inte bör ersätta någon annan språkutvecklande aktivitet. I användandet av digitala verktyg menar de att samspel och interaktion med andra runt det digitala verktyget är det som främjar språket. En av respondenterna berättade om att de uppmärksammat risker med digitalisering, i form av att skärmtiden kan ta upp barnens samtalsid, vilket skulle kunna påverka barnens språkutveckling. En respondent sa:

Digitala verktyg kanske inte används så mycket som man skulle kunna. Tror inte att det används så mycket för språk och kommunikation. Digitala verktyg tror jag i det stora hela påverkar barn, det kan vara mycket skärmar framför allt hemma och man läser kanske för lite. Man läser nog inte lika

mycket och barnen får nog inte det som de fick förr vilket kommer kunna påverka barn.
(Specialpedagog)

Flera respondenter nämnde dock att ett syfte med digitala verktyg kan vara att använda det som hjälpmedel. Exempelvis för att skapa egna material genom att använda olika appar där man kan skapa teckenstöd eller bildstöd som är anpassade för barngruppen.

Det framkom av de intervjuades perspektiv att de reflekterat över att en av de viktigaste aspekterna när barn använder digitala verktyg, är att som vuxen vara deltagande och närvarande. Kommunikation och samspel benämndes av flertal respondenter som centralt för att digitala verktyg skulle vara språkfrämjande.

4.4 Att arbeta utifrån mindre bra förutsättningar

Förskolepersonalen nämnde gemensamt att det finns flera mindre bra förutsättningar att arbeta utifrån, vilket på olika sätt påverkar det språkfrämjande arbetet.

4.4.1 Tid och resurser

Förskolepersonalen som intervjuats visade på ett perspektiv där det kan finnas en problematik kring språk- och kommunikationsfrämjande arbete. Ett exempel är att personal inte erbjuds utbildning i TAKK förrän barn som har behov av sådant stöd tillkommer i barngruppen. De intervjuade menade att det inte har tillgång till färdigt material i den utsträckning som de skulle önska och att det ibland inte finns tillräckliga kunskaper kring språk- och kommunikationsstöd. Kunskaper kring detta visade sig ofta vara baserade på egna erfarenheter och efterforskningar. Det intervjuade nämnde dock att de kunde få stöd av specialpedagoger eller kollegor som fått möjligheten till utbildning eller har egna erfarenheter.

Flera pratade om att det kan vara svårt att få tiden till att aktivt arbeta med språk- och kommunikation att rätta till. Det upplevdes inte finnas tillräckligt med tid för att kunna sitta enskilt med barn för att arbeta med språkutvecklande aktiviteter. Utifrån respondenternas perspektiv kunde kunskaper om olika stödmaterial och barns språk- och kommunikationsutveckling ibland vara bristfälliga, vilket kan göra det svårt att upptäcka barn i behov av språk- och kommunikationsstöd.

Gemensamt för flera av de intervjuade var att de upplevde det som svårt att ta fram material, framförallt material som kan anpassas efter aktuell barngrupp. En respondent berättade:

Vi kanske inte har material i den utsträckning som vi skulle vilja ha, jag önskar att det vore så att alla förskolor hade en bildbank, ett bildprogram där de kan hämta egna bilder för att göra eget kommunikationsstöd. Men så är det inte riktigt. Det är väldigt ojämnt och bara vissa som har det på sina förskolor. En del har fantasi och gör sitt eget, de hittar saker på nätet och kan det här. Det finns även vissa gratismaterial som man kan få hem. (Specialpedagog)

Det lyftes i samband med detta att det kan bli svårare att anpassa material, i detta fall kommunikationsstöd, när det endast är specialpedagogen som har tillgång till exempelvis en bildbank.

Flera av de intervjuade påpekar att de har tillgång till stöd från specialpedagog vid behov, men att specialpedagogen oftast tillhör ett område som täcker in flera förskolor. Detta ansågs kunna påverka i vilken mån specialpedagogerna kan stötta och tillföra material. Några respondenter nämnde även att när de får tillgång till material, finns det inte alltid tillräckligt med tid för att kunna arbeta med det i den utsträckning som skulle behövas. De menade på att tiden för enskilt arbete med språk och kommunikation inte finns i den utsträckning som krävs för barn i behov av stöd. Tiden beskrevs ofta gå åt till gruppen i helhet för att få en fungerande vardag.

4.4.2 Att bedöma barns behov av stöd

Utifrån de intervjuade framkom det att förskolan inte bedömer barn, de har visat på ett perspektiv där det på grund av detta kan vara svårt att veta om ett barn behöver stöd i sin språkutveckling. Några av de intervjuade nämnde att de upplever ett stort behov av att arbeta med barns språkutveckling på grund av att de upplevt att flera barn är i behov av stöd. Ett exempel som togs upp var att de hade en upplevelse av att flera barn var sena med det verbala språket. Flera nämnde att det kan vara fördelaktigt att identifiera språksvårigheter i tidig ålder. Det uttrycktes av en respondent:

Efter 3 år började jag reagera på svårigheter som jag såg ledde till frustration hos barnet. Det är svårt när de gått för 'långt' och barnet fått vänta för länge på stöd och hjälp. Känns fel att ta fram ett verktyg så sent, jag har lärt mig att börja tidigare innan 'problemet' framkommer. (Förskollärare)

Detta visar även på ett perspektiv om att barnens språk- och kommunikationsutveckling bör arbetas med redan i tidig ålder. De betonade ytterligare att de inte bedömer barnen och därav inte kan säga med säkerhet att det finns fler barn i behov av språk- och kommunikationsstöd.

Några respondenter talade om att någon form av kartläggning ofta görs i samråd med exempelvis vårdnadshavare, personalen i barngruppen och specialpedagog. Detta görs bland annat genom observation av barnen som kan vara i behov av någon form av stöd. Syftet är att ta fram olika arbetsformer och material som anpassas utefter barnens behov och intresse. Genom att observera barnen i leken där de befinner sig, beskrev några respondenter att de kan se olika typer av språk, hur barnen kommunicerar, om barnen förstår och det sociala samspelet. Det finns även flera sätt att stödja barns språk- och kommunikation. En respondent sa bland annat att "Stödet kommer oftast av sig själv, när man märker vad barnet behöver så utformar man det därefter". I samband med barns kommunikationsmöjligheter nämnde flera av respondenterna att det var viktigt att hela barngruppen tillsammans lärde sig de språk- och kommunikationsstöd som används. Detta för barn i behov av stöd inte ska exkluderas.

5 Analys

I det här kapitlet kommer vi att analysera det som framkommit i vårt resultat. Vi har valt att utgå från den sociokulturella teorin och vi kommer även att använda oss av relevant tidigare forskning.

5.1 Samtal i vardagssituationer

Förskolepersonalens perspektiv på språkfrämjande arbete i förskolan handlar främst om vikten av att samtala med barnen i vardagen. Genom att samtala med barnen, menade de på att möjligheter att utbyta tankar och erfarenheter skapas, vilket i sin tur leder till en utveckling av språk- och kommunikationsförmågan. Det som sker i dessa vardagssamtal, enligt den intervjuade förskolepersonalen, är att barnen får träna på att göra sig förstådda, på att förstå andra, på att tala, samt att behärska turtagning. Därav skulle man därför kunna säga att detta perspektiv på språkfrämjande arbete utgår från en idé om att barns språkutveckling till stor del sker genom att delta i konversationer med andra (Goh, Yamauchi & Ratliffe, 2012).

En ytterligare tolkning av förskolepersonalens betoning av samtal i vardagssituationer kan vara att de betraktar språkutvecklande arbete som något som genomsyrar hela deras sociala samvaro med barnen. Inom det sociokulturella perspektivet ses språket som ett socialt fenomen (Jerlang och Ringsted, 2008) som framkommer ur den kommunikativa nödvändigheten som finns i en social gemenskap. Förskolans miljö kan ses som en sådan typ av social gemenskap. I exempelvis matsituationer, vilket var något en respondent berättade om, kan det finnas en viss nödvändighet för barnen att kommunicera: för att be om hjälp, för att få mer mat, eller för att få gå från bordet. Förskolepersonalens synsätt på språkutvecklande arbete kan i detta avseende sägas innebära att barnen fortlöpande försätts i sociala situationer där de med nödvändighet behöver uttrycka sig språkligt för att få tillfredsställt särskilda behov.

Till skillnad från viss tidigare forskning som nämner att barn ges begränsade möjligheter till komplexa samtal (Goh et al, 2012), visar vårt resultat att komplexa samtal är något som är ofta förekommande i förskolans vardag. Komplexa samtal tolkar vi som en form av djupare samtal där man tillsammans kan skapa mening. Förskolepersonalen i vår studie nämner flera exempel på sådana situationer, bland annat på- och avklädningen och matsituationer. De menar vidare att dessa tillfällen ofta innehåller möjligheter till komplexa samtal. Utöver att sådana samtalssituationer förstås handla om saker som vilka kläder som behövs eller vilken mat som ska serveras, finns det även utrymme för mer komplexa samtal som exempelvis matens ursprung. På det sättet blir dessa ”komplexa” samtal en möjlighet för barnen att utveckla den aspekt av språket som hör samman med lärande och tänkande mer generellt (Säljö, 2015; Mroz, 2006).

5.2 Reflektionssamtal

Reflektionssamtal kan ses som en ytterligare aspekt av det som tidigare framskrivits om förskolepersonalens betoning på samtal i vardagen. Dessa reflektionssamtal innefattar att barnen tillsammans med såväl andra barn som vuxna, sätter fokus på något särskilt som man reflekterar över. Det kan röra sig om en bok eller annan text man läst, bilder, eller händelser som något eller flera av barnen tagit del av. Respondenterna beskriver att barns språk och kommunikation kan främjas på detta sätt. Som tidigare nämnts visar förskolepersonalen på ett synsätt där samspel spelar

en stor roll för barns språkutveckling. Inom det sociokulturella perspektivet betonas att språket är ett socialt fenomen, och därtill ett viktigt verktyg för att tolka, analysera och beskriva världen (Jerlang & Ringsted, 2008; Säljö, 2015). Genom att respondenterna arbetar med reflektionssamtal som ett arbetssätt för att främja barns språkutveckling, kan de möjliggöra en social gemenskap som ger utrymme för att tolka, analysera och beskriva världen. Detta kan även synliggöra flera olika perspektiv för barnen i den sociala gemenskapen. Vi menar att bägge dessa aspekter potentiellt kan leda till språklig utveckling.

Respondenterna nämner flera former av arbetssätt som kan ses som reflektionssamtal. Exempelvis nämns litteratursamtal vilket likt tidigare beskrivs som ett tillfälle för barnen att reflektera och återberätta litteratur, texter och bilder. Dessa samtal är vanligt förekommande i de förskolor där de intervjuade arbetar och som förskolepersonalen lyfter som språk- och kommunikationsutveckling. Utifrån det sociokulturella perspektivet kan olika former av reflektionssamtal förstås som ett sätt att låta barnen ta del av olika perspektiv, vilket i sin tur skulle kunna leda till ett lärande eller utvecklande. Vi menar därav på att barnen i interaktion med andra i reflektionssamtal kan ges möjlighet att ta till sig kunskap från varandra genom att delge sina perspektiv (Säljö, 2000).

I litteratursamtal kan det ges utrymme för olika reflekterande samtal, exempelvis vid högläsning kan förskolepersonalen stanna vid ord som inte är bekanta för barnen och föra en diskussion om ordets betydelse. Det kan även handla om när barn berättar om en händelse de har varit med om utifrån något som händer i boken eller när barn stannar vid något på en bild som är intressant för dem. I dessa situationer kan det tolkas som att förskolepersonalen ser möjligheter för diskussion och utbyte av tankar. Ett av det främsta verktyg som vi använder för att kommunicera, förmedla iakttagelser samt kommunicera erfarenheter är språket. Genom språket formas kunskaper om hur vi tänker, därav kan det ges möjligheter till att ta del av samt låna andras insikter och färdigheter (Säljö, 2000). Respondenterna möjliggör för denna form av tillvägagångssätt genom att exempelvis samtala med barnen, vilket kan tolkas som gynnande för barnens språkutveckling. Detta eftersom barnen får möjlighet att öva på att kommunicera och göra sig förstådda språkligt i en social gemenskap samt därav ta del av andras erfarenheter och kunskaper.

5.3 Lära med hjälp av varandra

I förhållande till studiens resultat handlar även litteratursamtal eller andra typer av diskussioner också om att lära med hjälp av varandra. Genom samtal kring böcker kan förskolepersonalen i vår studie förstås mena likt Simonsson (2004) att den vuxne eller den med mera kunskaper kan hjälpa till att skapa förståelse genom att relatera till den verklighet vi befinner oss i. En tolkning som kan göras är att förskolepersonalen grundläggande betonar att samspel och interaktion med andra är fördelaktigt och viktigt för språkfrämjande arbete i förskolan. Utifrån respondenternas beskrivningar kring att lära med hjälp av varandra kan här även dras kopplingar till arbetssättet och begreppet *fiffig kompis* som tidigare nämnts handlar om att lära med hjälp av andra

barn eller vuxna (Strandberg, 2006). Att lära med hjälp av andra var något som flera av förskolepersonalen utifrån resultatet gett en uppfattning av som positivt för att främja språk- och kommunikationsutveckling. Att lära ut kan även beskrivas som ett lärande i sig eftersom det krävs en inre reflektion (Säljö, 2015). Mer kunniga kamrater eller vuxna kan vägleda barnen för att ta sig vidare i utvecklingen av såväl språk som annat. Utifrån förskolepersonalens beskrivningar kan det tolkas som att de ser en fördel med att barn inte bara omges av barn i samma ålder. Detta på grund av att exempelvis de yngre barnen får möjlighet att höra och ta del av det verbala språket på ett varierat sätt och inte enbart från vuxna. Bland annat kan detta uppfattas som att barnen kan relatera till språket på ett annat sätt när de omges av andra barns språk än när de omges av vuxna. Det ges en bild av att det är fördelaktigt för barnen att ta del av språk på flera sätt i olika situationer och grupper. Språk och kommunikation kan även ses som viktiga verktyg för förståelse och meningsskapande (Norling, 2019), vilket utifrån förskolepersonalens perspektiv kan ske i ett socialt samspel. På flera sätt kan det tolkas som att förskolepersonalen har ett perspektiv som pekar på att språk och kommunikation är en viktig grund för barns utveckling och lärande. Det sägs ske en ständig utveckling i alla olika vardagssituationer där förskolepersonalen observerar barnen språk, kommunikation och förståelse.

5.4 Arbetsätt för språk och kommunikation

Förskolepersonalen i denna studie lyfter användandet av språk- och kommunikationsstöd som ett arbetsätt för att främja barns språk- och kommunikationsutveckling. Exempel på dessa stöd var AKK och TAKK vilket även lyfts som vanligt förekommande i hos de intervjuade. Dessa arbetsätt lyfts av flera som positivt för alla barns språk- och kommunikationsutveckling men visat sig användas främst om det finns något barn i specifika behov av stöd eller i yngre barngrupper för att främja barns kommunikation. TAKK och AKK handlar utifrån förskolepersonalens beskrivningar om ett slags symboliskt språk. Till skillnad från andra levande varelser har vi människor tillgång till ett symboliskt språk (Säljö, 2015) vilket vi med fördel kan använda för att beskriva vår omvärld och beskriva erfarenheter som vi sedan kan dela med andra. Det symboliska språket kan förstås som ett språk uppbyggt av olika symboler som förmedlar ett budskap, både som ett eget språk men även i kombination med det verbala språket. En tolkning kan vara att förskolepersonalen genom att arbeta med AKK (Alternativ kompletterande kommunikation) och TAKK (Tecken som Alternativ kompletterande kommunikation) möjliggör ett alternativ för att kommunicera med hjälp av ett symboliskt språk när det verbala språket inte finns eller räcker till. Vidare kan det förstås som att förskolepersonalens perspektiv handlar om att de ser dessa arbetsätt som något för alla barn men som kan arbetas mera med om barn är i behov av det. I förhållande till det sociokulturella perspektivet kan kommunikation och kommunikativa processer ses som viktiga och centrala (Säljö, 2000), vilket skulle kunna förklara vikten av att barn ges kommunikationsmöjligheter vilket lyfts av respondenterna, därav kan det förstås som att det krävs möjligheter att kommunicera och använda språket för att det ska utvecklas.

Utifrån studiens resultat skulle det kunna tolkas som att förskolepersonalen har en uppfattning av att barn använder sig av mer än bara ett verbalt språk för att kommunicera. Det kan därav tolkas som att flera olika typer av stöd utformats för att barn ska ges möjlighet till kommunikation oavsett om barnet utvecklat ett verbalt språk att kommunicera med eller inte. Vid barns första sociala kontakter påbörjas olika lärprocesser i sociala sammanhang (Norling, 2019), dessa kontakter kan innefatta olika verktyg för kommunikation som exempelvis gester, symboler, blickar samt ansiktsuttryck (Goh et al, 2012). Genom att förskolepersonalen stöttar barns icke verbala kommunikation i samband med deras verbala kommunikation kan det förstås som ett sätt att även främja mer komplexa samtal (Goh et al, 2012), eftersom barnen kan kombinera exempelvis gester och tal för att kommunicera ett budskap.

Praxisalfabetet, rim, ramsor och brädspel är något som respondenterna beskriver att de arbetar kring i språkfrämjande syfte. De skulle kunna beskrivas som att de har ett perspektiv som visar på att språk främjas genom att få möjlighet att använda språket i flera olika aktiviteter. Språk kan handla om mer än det verbala språket vilket tidigare nämnts (Norling, 2019; Skaremyr, 2019; Goh et al, 2012). Genom olika språkpraktiker kan språket utforskas, exempelvis beskrivs rim och ramsor som exempel på aktiviteter som ofta förekommer i förskolans verksamhet (Norling, 2019). Utifrån detta kan det ses kopplingar till att exempelvis rim och ramsor är aktiviteter som används för att ge barn möjlighet att utforska språk i olika aktiviteter, även brädspel och praxisalfabetet kan ses som exempel på språkfrämjande aktiviteter.

I samband med de språkfrämjande arbetssätt som nämnts av förskolepersonalen framkommer det även att digitala verktyg används, både i aktiviteter utformade för att främja språk och kommunikation och för att skapa annat material som på olika sätt kan stötta, vägleda och främja barns språkutveckling och kommunikationsmöjligheter. I förhållande till det sociokulturella perspektivet kan användandet av digitala verktyg och den materiella världen möjliggöra tänkande genom en ömsesidig kontakt (Jakobsson, 2012). Det sociokulturella perspektivet består bland annat av en samverkan mellan tänkande, handling och kulturella produkter. Detta skulle kunna tolkas som att barn genom att använda lärplattan kan utveckla en förståelse och kunskap kring den genom en inre reflektion och tänkande. I samband med detta lyfter även förskolepersonalen kommunikation och samspel kring exempelvis digitala verktyg för att skapa samtal som de menar är språkfrämjande.

5.5 Medierar omvärlden

Det kan utifrån resultatet tolkas som att förskolepersonalen ser ett perspektiv som handlar om att skapar mening och förståelse för vår omvärld genom både språklig och icke språklig kommunikation. Genom att se detta ur ett sociokulturellt perspektiv kan detta förstås som att vi medierar världen i interaktion med andra (Säljö, 2015). Genom att använda oss av språk och kommunikation kan vi se flera perspektiv på omvärlden. Förskolepersonalen kan utifrån studiens resultat beskrivas se på språk som något bestående av flera delar, det vill säga av mer än endast ett verbalt språk. Detta kan möjligtvis även ge en bild av hur olika former av språk- och kommunikationsstöd

utformats för att stötta barn i språkutvecklingen. Eftersom bland annat bild- och teckenstöd uppmanar till en form av kombination av bilder och tecken med det verbala språket för att skapa mening det vill säga mediera vår omvärld.

Utifrån resultatet visar förskolepersonalen på ett perspektiv av att vi lär oss språk genom att omges av olika former av språk i en helhet vilket består av att både höra, se och få använda språket i alla vardagliga situationer. Flera betonade även att de vill hjälpa barnen att i tidig ålder sätta ord på saker som de visar intresse för genom att betona och konkret visa med hjälp av exempelvis artefakter. Exempelvis mjölk, att säga ”vill du ha mjölk?” och peka på mjölken, för att barnet ska få ord på det konkreta föremålet. En tolkning kan vara att förskolepersonalen genom att samtala kring materiella ting kan hjälpa barn att skapa förståelse för dess betydelse genom att relatera till verkligheten (Simonsson, 2004). Detta kan ses som ett tillfälle som möjliggör en mediering i interaktion med andra.

5.6 Förskolepersonalens dilemman

Det framkommer utifrån studien att förskolepersonalen ibland upplever ett dilemma när det handlar om att identifiera barn i behov av språk- och kommunikationsstöd. Detta upplevs kunna bero på att de varken kan, får eller vill bedöma barn i förskolan. På grund av detta skulle det kunna tolkas som att det kan vara svårt att identifiera om ett barn är i behov av stöd eller inte eftersom det inte finns några bedömningsmallar som kan mäta barns språkutveckling utifrån olika stadier som exempelvis ålder. En tolkning utifrån vårt resultat skulle kunna vara att detta upplevs som en problematik på grund av att språk och kommunikation är centralt för lärande utifrån det sociokulturella perspektivet. Det finns en vikt vid att tidigt identifiera eventuella språksvårigheter, eftersom det påverkar fortsatt lärande och utveckling (Mroz, 2006). Genom att identifiera språksvårigheter i tidig ålder kan vi förstå det som att barnen kan ges möjligheter till tidiga insatser av stöd som det finns behov av. Detta för att exempelvis kunna stötta barnet i lärande och utveckling samt i den mån det går att hindra fortsatta svårigheter, då det kan påverka barnets lärande och utveckling. På grund av att språket och kommunikationen är centralt och ligger till grund för social, akademisk och emotionell utveckling kan det finnas en vikt vid att identifiera barns behov av tal-, språk och kommunikationsstöd (Mroz, 2006). Vi skulle kunna tolka detta som att det finns en gemensam tanke om att det är fördelaktigt för barns språkutveckling att i tidigt skede stötta barnens utveckling.

Trots att förskolepersonalen inte ska bedöma barnen kan det tolkas som att någon form av kartläggning ändå görs. Men det är inte en kartläggning eller bedömning utifrån specifika mallar, olika utvecklingsstadier eller liknande utan anses handla mera om barnets egna process och språkutveckling. Genom att observera barnet och tillsammans med personer kring barnet som exempelvis vårdnadshavare och förskolepersonal diskutera kring barnets behov görs ofta någon form av kartläggning för att på bästa sätt stötta barnet och anpassa stöd och material efter behov och förutsättningar. Det finns exempelvis utifrån en tidigare studie (Mroz, 2006) en uttryckt oro bland personal som arbetar med barn, då de känner att de inte har

tillräckliga kunskaper kring barns språk- och kommunikationsutveckling. De har vidare visat sig uppleva att det inte finns tillräckligt med kunskap för att kunna identifiera de barn som kan vara i behov av språk- och kommunikationsstöd. Utifrån vår studie skulle det kunna tolkas som att respondenterna uttrycker en viss brist i utbildning kring olika arbetssätt och stödmaterial, men de menar även på att det finns möjligheter att ta hjälp av exempelvis specialpedagog som oftast är den som kommer med material eller från kollegor med tidigare utbildning eller erfarenhet. Det kan förstås som att det därav finns ett behov av vidare utbildning för att stötta och främja barns språkutveckling.

En vidare aspekt av förskolepersonalens dilemma är att det finns olika förutsättningar att förhålla sig till. Exempelvis kan det utifrån resultatet ses som att det finns en tidsbrist som kan påverka arbetet kring språk- och kommunikationsutveckling. Förskolepersonalen beskriver bland annat att tiden ofta brister när det kommer till enskild tid för att tillsammans med barnet i behov av stöd eller i mindre grupper ha språk- och kommunikationsfrämjande aktiviteter. Det skulle kunna tolkas som att förskolepersonalen ofta upplever att tiden går till barngruppen som helhet för att få vardagen att gå ihop. Språk och kommunikation är centralt för det sociokulturella perspektivet, där språket kan ses som redskapens redskap (Säljö, 2015). Därav skulle det kunna förstås som att det är viktigt att skapa tillfällen för språkfrämjande aktiviteter anpassade efter barnens behov. När det inte finns tid till att utforma dessa aktiviteter skulle det kunna ses som ett dilemma, eftersom det påverkar den utsträckning av stöd och möjligheter barn ges för språkutveckling.

Ett annat dilemma som framkommit är i förhållande till barns kommunikationsmöjligheter vid behov av exempelvis kommunikationsstöd. Utifrån resultatet kan det tolkas som att vissa material eller arbetssätt för kommunikation kan innefatta en viss problematik. Ett exempel på material som nämnts och kan vara problematiskt är nyckelknippor med bildstöd som bärs av personal. Det kan förstås som att nyckelknippan innefattar ett maktperspektiv om det inte finns tillgängligt för barnet i behov av den. Om endast personalen har tillgången till materialet, erbjuds kommunikationsmöjligheter endast på personalens initiativ. Genom ett sociokulturellt perspektiv ses kommunikationen som central för att i samspel främja utveckling (Säljö, 2000). Att kunna delta i kommunikation ses som viktigt för att uppfatta andras perspektiv samt urskilja vad som är viktigt och intressant. Därav kan det förstås som att förskolepersonalen ser en vikt vid att kommunikationsmöjligheterna ska finnas tillgänglig för barnen oavsett personalens tillgänglighet bland annat för att barnet i behov av dessa stöd även ska ges möjlighet att kommunicera i olika samtal vilket tidigare nämnts som avgörande för barns språk- och kommunikationsutveckling. Om endast personalen har tillgången till materialet, erbjuds kommunikationsmöjligheter endast på personalens initiativ.

Förskolepersonalen har som tidigare nämnts visat på ett perspektiv som menar att barn lär sig i samspel och interaktion i en social gemenskap. Detta är något som även kan ses som betydande för barns språkutveckling i förhållande till användandet av digitala verktyg.

Det skulle därav kunna tolkas som att förskolepersonalens perspektiv på språkutvecklande arbete med hjälp av digitala verktyg innebär att de inte bör användas på ett sätt så det tar över eller ersätter någon annan aktivitet, utan som ett komplement i ett socialt samspel, för att vara språkutvecklande. Datorn eller andra digitala verktyg skulle kunna medföra en risk i att ta upp tid för andra aktiviteter för barnen som exempelvis språkutveckling, lek och kreativt skapande (Ljung-Djärf, 2004). På grund av att det sociala samspelet ses som centralt inom det sociokulturella perspektivet kan det tolkas som att digitala verktyg blir språkutvecklande först när det används i sociala sammanhang. Att arbeta med exempelvis datorn kan även ses som positivt för att skapa tillfällen för barn att samarbeta mot ett gemensamt mål och utveckla hänsyn till varandra (Ljung-Djärf, 2004). Vilket även kan ses som ett socialt sammanhang där barn uppmanas att kommunicera med varandra. Något som vid flertal tillfällen nämnts som språkutvecklande.

6 Diskussion

Vi kommer i detta avsnitt att diskutera studiens resultat och analys i förhållande till tidigare forskning. Detta presenteras under rubriken 6.1 Resultatdiskussion. Vi kommer även att diskutera studiens metod, under rubriken 6.2 Metoddiskussion. Avslutningsvis reflekterar vi över vår studies potentiella betydelse för förskollärare, samt möjliga framtida studier om förskollärares arbete med barns språk- och kommunikationsutveckling.

6.1 Resultatdiskussion

En genomgående idé som framkommit ur förskolepersonalens perspektiv är att sociala samspel är det som främst gynnar barns språkutveckling. Det finns inom detta perspektiv flera olika aspekter som exempelvis handlar om samtalsroll, reflektionssamtal, att omges av språk och att arbeta utifrån olika förutsättningar som finns i förskolan.

En aspekt som framkommit ur förskolepersonalens perspektiv är att de uttryckte att samtal kan ge möjligheter för barn att utveckla ett bredare ordförråd. Det förklarades som att barnen hade en ryggsäck som fylldes på med ord. Detta stärks av det som framkommer i tidigare forskning om att barns ordförråd kan öka i samtal med andra (King och Dockrell, 2016). Dock framkommer det att barnen inte alltid behöver delta verbalt utan kan delta genom att exempelvis lyssna och vara närvarande för att de ska ta till sig ord och utveckla sitt ordförråd. Dock behöver barnen fortfarande möjligheter att använda språket verbalt för att kommunicera. Förskolepersonalen lyfter att de ger barnen möjligheter att delta i samtal, samt att de uppmuntrar barnen till att delta i konversationer, vilket ur förskolepersonalens perspektiv fungerar främjande för språkutvecklingen.

Att barn utvecklar språk och kommunikation i sociala sammanhang där det finns möjligheter till interaktion med andra är något som framkommit att

förskolepersonalen i denna studie upptäckt. Dessa sociala sammanhang kan handla om olika samtal och konversationer vilka ger barnen möjligheter att träna på att använda språk för att kommunicera. Analysen från denna studie tycks överensstämma med annan forskning som funnit att språkutveckling sker genom att delta i konversationer med andra (Goh et al, 2012). Förskolepersonalen lyfter fram språkutvecklingen som något som är under ständig utveckling som arbetas med dagligen i förskolan. Genom att samtala med barnen betonas det att språkutvecklingen gynnas då barnen får möjlighet till att få språkliga erfarenheter. Sammanfattningsvis tycks förskolepersonalen anse att det är av stor vikt är att samtala med barnen i alla vardagliga situationer.

Förskolepersonalen arbetar med reflektionssamtal, detta för att de finner det som ett arbetssätt som enligt deras perspektiv främjar barnens språkutveckling. Detta för att det kan möjliggöra för social gemenskap där det finns utrymme för barnen att kunna beskriva världen samt tolka och analysera den. En slutsats som skulle kunna dras utifrån studien är att ett perspektiv på språkutveckling handlar om att språk utvecklas i samspel med andra i en social gemenskap. Tidigare forskning lyfter även den sociala gemenskapen genom att betona samspel och relationer som bidragande för en språklig gemenskap (Skaremyr, 2019; Simonsson, 2004).

Ett ytterligare perspektiv bland förskolepersonalen var att barnen utvecklar språk genom att "språkbada", det vill säga att omges av språk i olika former och situationer. Barn i förskolan blir en del i en grupp, där de får möjlighet till att få ta del av flera typer av språkbruk (King och Dockrell, 2016). Förskolepersonalen kan utifrån studien förstå se spel, rim och ramsor som språkfrämjande aktiviteter där barn kan utforska språket. Viss tidigare forskning tyder på att den här typen av arbetssätt är gynnsamma för barns språkliga utveckling. Norling (2019) påvisar i sin studie att språket kan utforskas genom bland annat ramsor och rim som är exempel på aktiviteter i förskolan. Språket innefattar inte bara det verbala språket utan kan handla om mer (Norling, 2019; Skaremyr, 2019; Goh et al, 2012). Det kan exempelvis innefatta kroppsspråk och gester för att kommunicera.

En ytterligare aspekt som framkommit genom förskolepersonalens perspektiv är att de anser att barn kan främjas i sin språkutveckling genom att ta del av ett varierat språk, bland annat genom att omges av vuxna och barn i olika åldrar och i olika stadier av språkutveckling. En slutsats skulle utifrån detta kunna vara att språkutvecklingen främjas genom att barn får möjlighet att använda språk i flera olika former av aktiviteter.

I vår studie framkommer det även en uppfattning om att det finns olika förutsättningar som påverkar förskolepersonalens syn på möjligheterna till att arbeta med språk och kommunikation. Dessa förutsättningar handlar bland annat om tidsbrist och behov av utbildning. Behovet av utbildning och kunskap är något som även Mroz (2006) lyfter i sin studie, där det framkommer att lärare uttryckt en oro för att de har bristande kunskaper om barns språk- och kommunikationsutveckling. Detta menar Mroz har en påverkan på lärarnas möjligheter att identifiera om barnen är i behov av stöd i sin språkutveckling. Det finns här en svårighet som tycks påverka barnens möjlighet till att stödjas i sin språkutveckling, detta på grund av att bristande

kunskaper om barns språk och kommunikation gör det svårare att upptäcka om barn är i behov av stöd. Det tycks utifrån de litteratursökningar vi gjort och utifrån studiens resultat och analys inte alltid finnas tillräckligt med utbildning eller riktlinjer för förskolepersonalen att identifiera barnen som är i behov av någon form av språk- eller kommunikationsstöd.

Digitalisering i förskolan är ett relativt nytt fenomen, något som också avspeglas i vår studie. Resultatet och analysen av denna studie visar på ett perspektiv om att digitala verktyg kan vara både ett medel och ett hinder i förhållande till barnens språkutveckling. Det som framkommer som positivt utifrån förskolepersonalens perspektiv är att språk utvecklas genom att digitala verktyg används i sociala sammanhang. I tidigare forskning uttrycks det att de digitala verktygen kan bli språkutvecklande i ett socialt sammanhang (Ljung-Djärf, 2004). Dock lyfts även en annan aspekt där Ljung-Djärfs informanter upplever en oro om att de digitala verktygen kan ta upp tid från andra språkutvecklande aktiviteter.

Att digitalisering är något som ska arbetas med i förskolan är något som framgår utifrån de styrdokument som finns. I läroplanen (Skolverket, 2018) lyfts det att barnen ska få möjlighet att få utveckla en förståelse för den digitaliseringen som möts i vardagen. Detta visar på att det finns riktlinjer som säger att förskolepersonalen ska arbeta med digitalisering på olika sätt i förskolan. Det tycks dock inte finnas direkta riktlinjer kring hur det ska användas eller på vilket sätt de påverkar barns språkutveckling.

Vi har i vår litteratursökning inte funnit tillräckligt med forskning på hur de digitala verktygen påverkar barns språkutveckling. Detta kan förstås bero på att digitaliseringen är ett nytt fenomen. Det är därav svårt att tala för att det är positivt eller negativt. Eftersom vår studie visar på att digitaliseringen skulle kunna medföra både bra och dåliga sidor, skulle det behövas mera forskning kring detta område. Det väcks en tanke hos oss kring ämnet digitalisering där vi kan dra en slutsats att det finns ett behov av forskning kring hur digitaliseringen påverkar barns språkutveckling, eftersom det är relevant i dagsläget.

6.2 Metoddiskussion

Datansamlingsmetoden som användes för denna studie bestod av semistrukturerade intervjuer. En fördel med denna metod var att vår studie då kunde visa på och ge utrymme för förskolepersonalens perspektiv, vilket även är studiens syfte. Då vi valde att använda oss av en intervjuguide bestående av relativt öppna frågor fanns det utrymme för respondenterna att delge sina olika perspektiv, tankar och ideér.

Studiens datainsamling gav grunden till resultatet och framställandet av analysen. Till fördel för studiens resultat skulle intervjuguiden kunnat innefatta mera frågor som riktat sig mot hur förskolepersonalen på ett mer specifikt sätt arbetar för att främja barns språk- och kommunikationsutveckling. Utformning av intervjuguiden skedde inom en snäv tidsram vilket kan ha påverka antalet frågor och frågornas relevans för studien. Respondenternas svar blev i vissa fall generella i förhållande till barns språk-

och kommunikationsutveckling, vilket visar på att vissa frågeformuleringar kan ha varit för generella eller ospecifika.

Vi har under studiens gång reflekterat kring en annan metod som eventuellt skulle kunna ha gynnat vår datainsamling. För att kunna ge en tydligare bild samt en vidare förklaring där respondenternas perspektiv kan konkretiseras, skulle observationer kunnat vara ett komplement. Däremot ser vi eftersom att denna studie haft en tidsbegränsning att observationer skulle kunnat ge en skev bild på grund av att de skulle genomförts under en kort tid.

Vi har även reflekterat över intervjuerna ur ett maktperspektiv. Genomförandet skedde nämligen på två olika sätt. Det första sättet som intervjuerna genomfördes på var som tidigare nämnts genom att två intervjuade en respondent. Det har observerats att ett maktperspektiv skulle kunnat påverka intervjutillfällena på grund av att respondenten blir själv mot två intervjuare. I dessa fall fokuserade en av oss på att ställa frågor och leda intervjun, medan den andra förde små anteckningar och kunde lyssna och ställa frågor ur ett annat perspektiv än personen som ställde frågorna. Genom denna metod kunde flera följdfrågor ställas och i analyseringen av resultatet hade båda varit med under samma tillfälle vilket har gjort att mera information kunde tas till.

På grund av tidsbrist genomfördes vissa intervjuer samtidigt och därav enskilt där en av oss intervjuade en respondent. Detta har i efterhand reflekterats över som den kanske mest etiska situationen på grund av att de maktperspektiv vi tidigare beskrivit inte blev aktuellt. Dock har vi i dessa fall sett en skillnad i materialet som samlades in, vilket upplevs som mindre omfattande. Detta skulle kunna vara på grund av att vi inte ställt lika många följdfrågor som ensam intervjuare. Vi upplevde ingen större påverkan i förhållande till maktperspektivet men är nu medvetna om att det finns och skulle kunna påverka resultatet.

6.3 Studiens relevans för förskolläraryrket

Denna studie har som syfte att undersöka förskolepersonalens perspektiv på språk-och kommunikations främjande arbete. Barns språkutveckling lyfts som viktigt på flera håll ur flera olika aspekter. Bland annat uppmärksammas det i läroplanen (Skolverket, 2018). Det lyfts även av tidigare forskning och det är något som vi genom vår utbildning fått en uppfattning om. Därav kan vi se det som ett ämne som är av vikt att fördjupa sig i. Denna studie har visat på hur förskolepersonal ser på språk-och kommunikation som något viktigt för barns utveckling och lärande samt något vi utvecklar i vardagliga samtal och interaktion med andra i en social gemenskap.

På grund av att språk och kommunikation på många sätt kan ses som centrala i barns liv och i deras tid i förskolan, anser vi att det är relevant för alla blivande och verksamma förskollärare. Detta genom att skapa sig en uppfattning om olika perspektiv och sätt att främja samt se på barns språk- och kommunikationsutveckling.

6.4 Fortsatta studier

Denna studie skulle kunna ses som ett perspektiv på barns språk och kommunikation där fokus ligger på förskolepersonalens tankar kring ämnet. För att ta denna studie vidare skulle man kunna genomföra observationer för att få ett bredare perspektiv på barns språkutveckling. Det har även framkommit några nya frågor som handlar om på vilket sätt digitaliseringen påverkar barns språkutveckling och hur den nya läroplanen för förskolan påverkar förskolepersonalens arbete med språk och kommunikation. Detta är två områden där det skulle behövas mer forskning.

Man skulle även kunna undersöka flera perspektiv och sätt att arbeta för att främja alla barns språkutveckling oavsett behov av stöd. På vilket sätt kan barn som är i behov av stöd men som inte identifierats, stöttas i sin språk- och kommunikationsutveckling.

Referenslista

- Bagga-Gupta, S., & Carlsson, R. (2006). ”Verktyg & lådor” – En studie om språkfokuserade aktiviteter för minoriteter på förskolearenor. *Nordic Studies in Education*, (03), 193–211. Tillgänglig: https://www.idunn.no/np/2006/03/verktyg_amp_lador_-_en_studie_om_sprakfokuserade_aktiviteter_fr_minoriteter
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (Upplaga 3). Stockholm: Liber.
- Goh, S., Yamauchi, L., & Ratliffe, K. (2012). Educators’ Perspectives on Instructional Conversations in Preschool Settings. *Early Childhood Education Journal*, 40(5), 305–314. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1007/s10643-012-0518-9>
- Jakobsson, Anders (2012). Sociokulturella perspektiv på lärande och utveckling: lärande som begreppsmässig precisering och koordinering. *Pedagogisk forskning*, 152–170. Tillgänglig på Internet: http://muep.mau.se/bitstream/2043/15890/2/sociokulturella_perspektiv.pdf
- Jerlang, E., & Ringsted, S. (2008). Den kulturhistoriska skolan: Vygotskij, Leontiev och Erkonin. I M. Hagelthorn & E. Jerlang (Red). *Utvecklingspsykologiska teorier: en introduktion* (5. uppl). Stockholm: Liber.
- King, S., & Dockrell, J. (2016). Investigating affordance of opportunity for young children’s language interactions in a nursery setting: How can small group talk act as a forum for language learning? *Journal of Early Childhood Research*, 14(4), 351–369. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1177/1476718X14552877>
- Ljung-Djärf, A. (2004). Spelet vid datorn: dynamiken vid barns samvaro runt datorn i förskolan. *Pedagogisk Forskning I Sverige*, 9(2), 115–128. Tillgänglig: <http://hkr.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A234057&dswid=-3335>
- Mroz, M. (2006). Teaching in the Foundation Stage-how current systems support teachers’ knowledge and understanding of children’s speech and language. *International Journal of Early Years Education*, 14(1), 45–61. Tillgänglig: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09669760500295896>

- Norling, M. (2019). En studie om hur förskollärare och lärare resonerar om undervisningens innehåll i relation till barns språk-, läs- och skrivutveckling i förskola och förskoleklass. *Nordisk Barnehageforskning*, 18(1), 1–16. Tillgänglig: <https://journals.hioa.no/index.php/nbf/article/view/2958>
- Simonsson, M. (2004). *Bilderboken i förskolan: en utgångspunkt för samspel*. [Doktorsavhandling]. Linköping: Linköpings universitet. Tillgänglig: <http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A244547&dswid=-724>
- Skaremyr, E. (2019). *Språkliga gemenskaper och minoritetsspråkiga barn i svensk förskola*. [Doktorsavhandling]. Karlstad: Karlstads universitet. Tillgänglig: <http://kau.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1303596&dswid=7982>
- Skolverket. (2018) *Läroplan för förskolan: Lpfö18*. Stockholm: Skolverket.
- Strandberg, L. (2006). *Vygotskij i praktiken: bland plugghästar och fuskklappar*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Säljö, R. (2015). *Lärande: en introduktion till perspektiv och metaforer*. (1. uppl.) Malmö: Gleerup.
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.
- UNICEF Sverige (2009). *Barnkonventionen [Elektronisk resurs] FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige. Tillgänglig: <https://unicef.se/rapporter-och-publikationer/barnkonventionen>
- Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig: <https://www.vr.se/english/analysis/reports/our-reports/2017-08-31-good-research-practice.html>

Bilaga 1

Intervjuguide

Bakgrund:

- ålder?
- Hur länge har du arbetat inom förskolan?
- Vilken utbildning har du?
- Vad har du för erfarenhet av barns språk- och kommunikation?

Beskrivande om arbetet:

- Kan du beskriva hur du arbetar för att främja barns språk- och kommunikationsutveckling?
- När arbetar du med språk- och kommunikation? (i vilka situationer?)
- Kan du ge exempel på språkstöd använt/ använder dig av? (Hur används dessa? Hur planeras arbetet?)
- Kan du ge exempel på kommunikationsstöd som du använt/ använder dig av? (Hur används dessa? Hur planeras arbetet?)
- Används digitala verktyg i arbetet med språk och kommunikation?

Syftet, varför:

- Varför har dessa arbetssätt valts ut?
- Hur anser du att dessa påverkar barns språkutveckling?
- Hur upplever du behovet av att arbeta med barns språk och kommunikation?
- För vem finns språk- och kommunikations stöd?

Förutsättningar:

- Hur upplevs förutsättningarna kring arbetet med språk- och kommunikation?
- Vilka resurser för språk- och kommunikationsutveckling finns tillgängliga hos er?

•

Läroplanen:

- Hur upplever du att läroplanen har förändrats eller lyfter fram språk- och kommunikation?

Bilaga 2

Information- och förfrågan om att delta i denna undersökning gällande barns språk- och kommunikation

Hej

Vi är två förskollärostudenterna, Sanna Johansson och Susanne Sundkvist, från förskolläroutbildningen på Mälardalens högskola. Vi är i full gång med att genomföra vårt självständiga arbete, det vill säga examensarbete. Vi har valt att skriva om barns språk- och kommunikation.

Syftet med studien är att undersöka hur förskolepersonal arbetar med språk- och kommunikation för att främja barns språkutveckling. Vi är intresserade av hur förskolepersonal arbetar med bland annat språk och kommunikationsstöd, samt deras tankar kring vad, hur och varför de gör som de gör. Därav kommer vi genomföra en undersökning där vi vill intervjua dig som är förskollärare, barnskötare eller specialpedagog i förskolan och har erfarenhet av att arbeta med språk- och kommunikation.

Intervjun planeras ta ca 30- 40 minuter och består av ca 16 frågor. Intervjun spelas in med godkännande från er och transkriberas det vill säga skrivas ner. I vår studie och det fortsatta arbetet tar vi hänsyn till Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, vilket betyder att det är helt frivilligt att delta och du kan när som helst välja att avbryta ditt deltagande utan vidare motivering eller för dig negativa konsekvenser. Alla uppgifter kommer att behandlas konfidentiellt och intervjuerna används i forskningsändamål. Det kommer heller inte att framgå i studien vilka som deltagit. Ljudfiler samt transkribering kommer att raderas när arbetet är godkänt.

Undersökningen kommer att presenteras i form av en uppsats vid Mälardalens Högskola som i sin slutversion läggs ut på databasen Diva. Du kommer därav att kunna ta del av arbetet via Diva.

Vid eventuella frågor är ni välkomna att kontakta oss.

Hoppas vi ses!

Sanna Johansson

Telefon: [REDACTED]

E-post: [REDACTED]

Susanne Sundkvist

Telefon: [REDACTED]

E-post: [REDACTED]

Handledare: Victor Kvarnhall

E-post: [REDACTED]